

*М. Ф. БАЗАСЬ, канд. екон. наук, проф.
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ВПЛИВ БЮДЖЕТНИХ ПОЗИК НА СУЧАСНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 24–25

Фінансові відносини у країні мають різноманітні форми прояву, разом утворюють цілісну фінансову систему, кожна ланка якої є носієм певних властивих їй фінансових відносин, що реалізуються у створенні та використанні відповідних грошових фондів. Усі ланки фінансової системи у сукупності відображають державний устрій країни, характеризують ступінь розвиненості її грошових, кредитних, валютних відносин.

Сучасна фінансова система України — сукупність чотирьох сфер (підсистем) фінансових відносин: державні фінанси; фінанси підприємств, установ, організацій; фінанси домогосподарств; фінанси страхування. Держава визначає фінансову політику. Фінансова політика повинна забезпечувати нормальне функціонування фінансової системи держави, і на цій основі держава ефективніше виконуватиме соціальні, економічні, оборонні та інші функції.

Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) прогнозує невисокі темпи розвитку економіки України на 2003–2004 рр. Так, у 2003 р. ВВП збільшиться на 3,5 %, а у 2004 р. — на 4 %, хоча попереднє прогнозування передбачало збільшення ВВП відповідно на 5 і 5,5 %.

Якщо Україна не сприятиме розвитку високих технологій, то вона поповнить число країн глибокого застою. На сучасному етапі в Україні 75 % інвестицій спрямовується підприємствам третього технічного рівня (виробництво будматеріалів, гірської металургії та ін.); 20 % — підприємствам більш високого, четвертого технологічного рівня і лише 4,5 % — високого, п'ятого рівня. Слід зазначити, що у високо розвинених країнах кошти спрямовуються на розвиток авіакосмічної галузі, електроніки, фармацевтичної, хімічної промисловості тощо.

Спад виробництва в Україні спричинений багатьма чинниками, у тому числі застарілими тех-

нологіями, які нам нав'язують розвинені країни, отримуючи до того ж додаткові ресурси. У цьому напрямі для підтримки вітчизняного виробника уряд вживав додаткові заходи. Але аналіз системи фінансових заходів щодо запобігання банкрутству, відновлення платоспроможності, оздоровлення фінансового стану підприємств за 1993–1998 рр. показав, що вони не дали бажаних результатів.

Так, відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на 1993 рік” із змінами та доповненнями було затверджено асигнування (бюджетні позики) для запобігання банкрутству, відновлення платоспроможності, оздоровлення фінансового стану підприємств, а Міністерству фінансів України надано право надавати фінансову підтримку у вигляді бюджетної позики на договірній основі [2].

Проте порядок надання фінансової підтримки (бюджетної позики) у 1993 р. не був затверджений законодавчо, внаслідок чого бюджетні позики виділялися Мінфіном на власний розсуд, на підставі листів-звернень позичальників.

Відповідно до Указу Президента України від 5 серпня 1994 р. № 428 “Про порядок надання у 1994 році фінансової підтримки підприємствам” Кабінет Міністрів України було зобов'язано у місячний термін затвердити “Положення про надання фінансової підтримки (бюджетної позики) підприємствам, у яких частка державної власності перевищує 50 %” [3].

У 1994 р. такий порядок був визначений постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 1994 р. № 645 “Про порядок надання фінансової підтримки підприємствам” із змінами та доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 19 грудня 1999 р. № 846, та затверджено “Положення про надання державним та іншим підприємствам, у майні яких частка дер-

жавної власності перевищує 50 відсотків, фінансової підтримки, що здійснюється з бюджетних асигнувань". Цим положенням визначалися основні критерії відбору підприємств для надання бюджетних позик, порядок підготовки та затвердження проектів використання коштів і бізнес-планів. Пунктом II цього Положення Мінфін мав право надавати бюджетні позики.

Незважаючи на те, що на 1994 р. порядок надання бюджетних позик був визначений, практика їх надання на підставі листів-звернень позичальників залишалася, але з подальшим укладанням договору.

За 1993–1998 рр. Мінфіном надано бюджетних позик із Державного бюджету України на загальну суму 340244,5 тис. грн. З них заборгованість становить 138244,5 тис. грн, у тому числі прострочена заборгованість з 1995 р. зросла майже у 23 рази і становила 66989,8 тис. грн.

Загалом сума простроченої заборгованості по бюджетних позиках, наданих у 1993 р. і неповернутих до бюджету, по дев'яти боржниках становить 493 тис. грн, або 0,7 %.

Як підсумок, за 1994 р. ні один з боржників не погасив заборгованості по бюджетних позиках через скрутне фінансове становище.

Така ж ситуація спостерігалась і в наступні два роки: у 1995 р. сума простроченої заборгованості по бюджетних позиках, наданих і неповернутих до бюджету, по 11 боржниках становила 26228,9 тис. грн, або 39,1 %, у 1996 р. відповідно по 4 боржниках — 17351,8 тис. грн, або 25,9 %.

Слід зазначити, що попри те, що бюджетні кошти витрачалися не за цільовим призначенням, факти нецільового використання коштів не відображено і не вжито заходів щодо їх відшкодування.

Через незадовільне фінансове становище окремі боржники припинили свою фінансово-господарську діяльність, по деяких з них матеріали знаходяться в судах, решта ліквідовані. Проте Мінфіном вимоги щодо погашення наданих позик у встановленому порядку не подавалися.

У зв'язку з відсутністю контролю за станом погашення бюджетних позик і невизначеною політикою Міністерства фінансів із 54 бюджетних позик повернуто тільки одну, а із загальної суми заборгованості сплачено 16049,4 тис. грн, або 9,9 %.

Висновки

1. Система надання фінансових позик, що складалася, не могла забезпечити їх погашення, оскільки порушувався порядок про надання фінансової підтримки. При виділенні позик не враховувалися основні критерії відбору підприємств: потенційна прибутковість, достатня підготовленість управлінського персоналу, фінансовий стан підприємства на момент виділення позики та в перспективі.

2. Бюджетні позики надавалися галузевими управліннями Мінфіну без урахування перспективи їх повернення, а отже, не була досягнута мета: запобігання банкрутству, відновлення платоспроможності, оздоровлення фінансового стану підприємств, забезпечення їх ефективної господарської діяльності та підвищення конкурентоспроможності продукції. Внаслідок цього прострочена заборгованість перед державним бюджетом постійно зростає.

Для усунення прогалин необхідно рекомендувати:

- посилити контроль за станом повернення бюджетних позик, періодично заслуховувати Державне казначейство з метою впливу на погашення заборгованості;
- провести комплексний аналіз ефективності законодавчого регулювання діючих механізмів впливу на підприємства-боржники з цією метою;
- безпосередньо на місцях вивчити реальне фінансово-майнове становище кожного боржника, звернувши особливу увагу на реальність дебіторської заборгованості, та разом з представниками відповідних місцевих держадміністрацій розробити по кожному боржнику програму відшкодування заборгованості.

Література

1. Грідчина М. В., Захожай В. Б. Фінанси (теоретичні основи). — К.: МАУП, 2002.
2. Закон України "Про Державний бюджет України 1993 року" від 30 квітня 1993 р. № 3355.
3. Указ Президента України "Про порядок надання у 1994 році фінансової підтримки (бюджетної позички) підприємствам, у яких частка державної власності перевищує 50 відсотків" від 5 серпня 1994 р.